МАГАБГАРАТА
СВАРГАРОХАНАПАРВА, АБО
КНИГА ПРО СХОДЖЕННЯ НА НЕБЕСА
КНИГА ВІСІМНАДЦЯТА

Переклад з російської котрогось за виданням перекладу з санскриту Я.В. Василькова та С.Л. Невелевої

ЗМІСТ

СВАРГАРОХАНАПАРВА.....2
КОМЕНТАРІ СВАРГАРОХАНАПАРВИ.....6

СВАРГАРОХАНАПАРВА

Розділ 1

Джанамеджайя спитав:

В яких місцях перебували предки мої пандави і сини Дхрітараштри після того, як досягли третього неба? Про те я бажаю почути, бо ти — всевідаючий, така моя думка. Адже від великого ріши Вьяси, дивного у своїх діяннях, сприйняв ти це знання.

Вайшампаяна відповів:

Почуй же про теє, що робили пращури твої на чолі з Юдхіштхірою, досягши третього неба. Опинившись на третім небі, побачив Цар дхарми Юдхіштхіра Дурьйодхану, який сидів на ложі, осінений Шрі. Сяяв він наче Адітья у сяйві геройської слави, разом з блискучими богами і садхьями, чиї діяння милостиві. Тут Юдхіштхіра, помітивши Дурьйодхану, у гніві раптово зупинився: побачив він, що гараздує Суйодхана. Голосно сказав він тим небожителям: «Не бажаю я перебувати у світах разом з жадібним і недоумкуватим Дурьйодханою, через якого розорена вся земля, упали в битві від рук наших родичі й друзі. Ми вистояли у бою, але колись стерпіли муки у великому лісі. Через нього, мала була ганьбу, у присутності наставників на Зборах мужів, наша Драупаді Панчалі, бездоганна тілом, яка дотримується дхарми. Благо вам, боги, але немає в мене бажання зустрічатися із Суйодханою. Хочу я відправитися туди, де брати мої». «Не кажи так!», — промовив Нарада, немов би посміхаючись. — «Перебування на небесах, о Індро царів, гасить ворожнечу. О Юдхіштхіро міцнорукий, ніколи не слід так ректи. Вислухай же, що я скажу тобі про царя Дурьйодхану!».

Цар Дурьйодхана шанується нарівні з Тридцятьма богами і кращими царями-праведниками, що перебувають на небесах. Принісши своє тіло в жертву вогню битви, ступив на шлях, який веде до світу героїв, той, з ким всі ви, богоподібні, боролися в битві. Виконанням дхарми кшатрія знайшов це місце володар землі, що був безстрашним у великій небезпеці. Не варто, сину мій, тримати на серці образу на те, що трапилося під час гри, і не повинен ти думати про страждання Драупаді. І про інші ваші нещастя, які спричинила гра, чи то на прі чи що інше, тобі згадувати не слід. Зустрінься, як личить, із царем Дурьйодханою, бо це небеса і тут не місце звадам, о володарю нащадків Ману!».

Коли так було сказано Нарадою, мудрий цар куру Юдхіштхіра вимовив такі слова, питаючи про братів: «Якщо ці вічні світи героїв належать Дурьйодхані, грішному, який не відає дхарми, недругові землі нашої і друзів, тому, через якого погублена земля разом з кіньми, слонами й колісницями, через якого і нас, які бажали протистояти ворожнечі, спопелило люттю, — так які ж світи належать нині братам моїм, героям, великим ув обітницях, вірним даному слову, тим, чиї обіцянки щирі? Я бажаю побачити їх. Я бажаю побачити Карну, великого духом сина Кунті, осередок істини, а також Дхріштадьюмну, Сатьякі й сина Дхріштадьюмни — тих царів, що прийняли смерть од зброї в ім'я кшатрійської дхарми. Де ж ці царі, о брахмане? Не бачу я їх, о Нарадо! Бажаю побачити я, Нарадо, Вірату, Друпаду й тих, на чолі яких був Дхріштакету, а також Панчалью Шикхандіна, всіх синів Драупаді й Абгіманью нескоримого».

Так вістить розділ перший в Сваргароханапарві великої Магабгарати.

Розділ 2

Юдхіштхіра мовив:

Не бачу я тут, о премудрі, Радхейю, безмірного міццю, і братів обох, великих духом, — Юдхаманью і Уттамауджаса. Де ж усі ті великі колісничні вої, відвагою подібні до тигрів, ті царі й царські сини, що впали заради мене на прі, ті вої на могутніх колісницях, що принесли своє тіло в жертву вогню битви? Адже цими кращими з мужів, напевно, цей світ завойований! Якщо всі ті великі колісничні вої знайшли ці світи, то знайте ж, о боги, — я залишаюся разом з ними, великими духом. Але якщо ж ті царі не знайшли цього світу благого, нетлінного, то я не залишуся без них, моїх братів і родичів.

Чув я, як казала тоді, під час поминального узливання води, наша мати: «Хай відбудеться узливання води на згадку про Карну», — і це мучить мене. Знову і знову, о боги, мучуся я тим, що, побачивши, які схожі стопи нашої матері й Карни, безмірного міццю, я не пішов за тим нищителем ворожої раті. А будь Карна з нами, не здолав би нас у битві сам Шакра. Де б він не був, бажаю я бачити його, сина Сурьї; не відав я раніше, хто він такий, повалений Арджуною Савьясачином. Бажаю бачити я Бгіму, грізного відвагою, який для мене дорожчий за життя, і Арджуну, Індрі подібного, і двох близнюків, Ямі рівних, і Панчалі Драупаді, яка дотримується дхарми. Тут же не хочу залишатися — воістину кажу вам це. Навіщо мені небо без братів, о кращі серед богів! Для мене небо там, де вони, а це я не вважаю небом.

Боги сказали:

Якщо така переконаність твоя, ходи ж туди негайно, де волею царя богів Індри, о синку, перебувають ті, які дорогі тобі.

Вайшампаяна продовжив:

Промовивши це, боги, о згубнику ворогів, наказали потім посланцеві небес: «Покажи Юдхіштхірі близьких його!». Й тоді цар, син Кунті, й посланець богів відправилися разом туди, о царю-тигре, де перебували мужі-тури пандави. Спереду йшов посланець богів, позаду — цар Юдхіштхіра, і був той шлях,

нескоримий і неблагий, повний вершителів грішних діянь. Обкутаний жахливою пітьмою, з болотами, покритими ряскою волосся, виливав він запахи від плоті, крови й слизу грішників. Кишів він хмарами ґедзів, мух, москітів, цвіркунів, усюди — і там, і тут — оточений трупами. З усіх боків опромінюваний палаючим вогнем, кишачи хробаками й мурахами, шлях цей суцільно був засіяний кістками та волоссям. Носилися там ворони, сови й шуліки із залізними дзьобами, кружляли прети з пащами, подібними до голок, схожі на шпилі гір Віндхья, в потоках жиру й крови, з відсіченими руками, стегнами і п'ястями, з роздертими нутрощами і покаліченими ногами.

Цар Юдхіштхіра, вірний душею дхармі, ступав тим шляхом, що смердів трупом, жахливим, який здіймав від жаху волоски на тілі, поринувши в глибокі роздуми. Побачив він нескориму річку, повну киплячої води, і ліс із мечами замість листя, покритий замість трави гострими ножами, а поруч — гарячі, начебто тільки-но зварена каша, піски й залізні брили. Усюди кипіли мідні посудини з олією. Побачив каунтейя Юдхіштхіра покриту гострими колючками куташалмалі, до якої не доторкнутися, і муки тих, хто був грішний у своїх діяннях.

Оглянувши той смердючий край, запитав він у посланця богів: «Скільки ще нам потрібно йти цим шляхом? Де ж брати мої — ти повинен сказати мені про це. Хіба це країна богів — ось що бажаю я знати». Посланець богів, почувши сказане Юдхіштхірою, зупинився й відповів йому: «Такий твій шлях, а мені слід вертатися — так веліли боги. Якщо ж ти стомився, о Індро царів, то не варто йти далі». І Юдхіштхіра, відчуваючи відразу через той сморід, у сум'ятті схилився було душею до того, щоб повернутися, і повернув назад, о бгарато! Ледве він, вірний дхармі, намірився повернути назад, у тузі та журбі, як почув звідусіль жалібні слова, звернені до нього: «О Пандаво, сину Дхарми, царствений ріши високошляхетний! Із прихильності до нас зупинися хоч на мить! У міру того, як ти наближаєшся, о нескоримий, віє приємний вітер, несучи від тебе запах, завдяки якому й до нас приходить блаженство. Через довгий час, о кращий з царів, чоловіче-туре Партхо, ми знайдемо благо, побачивши тебе. Зупинися хоч на хвилинку, о міцнорукий бгарато, — поки ти перебуваєш тут, о кауравьє, муки нас не шматують». Ось які жалібні слова страждальців, які волали до нього на всі заставки, чув він у тім краю звідусіль, о царю!

Чуючи такі слова тих, хто жалібно благав його, Юдхіштхіра вигукнув співчутливо «О горе!», і завмер на місці. Пандава не упізнав голосів нещасних мучеників, хоча явно чув їх не один раз колись до цього. Не впізнаючи тих голосів, запитав син Дхарми Юдхіштхіра: «Хто ви й чому тут перебуваєте?». Коли так було сказано, всі навколо разом загомоніли: «Я — Карна, я — Бгімасена, а я — Арджуна, о володарю, я — Накула, я — Сахадева, я — Дхріштадьюмна, а ось — Драупаді й сини Драупаді», — так закричали вони.

Почувши жалібні голоси, підхожі тому місцю, подумав тоді цар Юдхіштхіра: «Що ж таке долею вчинено? Яку ж чорну справу зробили брати мої, великі духом, або Карна й сини Драупаді, або сама Панчалі стрункостанна, раз опинилися вони в цьому страшному, смердючому гріхами світі? Не знаю я ніякої провини за жодним з тих праведників. І що ж таке зумів зробити цар Суйодхана, син Дхрітараштри грішний, що осінений він Шрі, разом з усіма своїми поплічниками? Немов Махендра перебуває він у гаразді, оточений найвищою пошаною. Чиєю ж злою волею брати мої нині в Нараку потрапили? Але ж ці герої, обізнані на всіх дхармах, істинного знання прихильники, кшатрійському обов'язку віддані, мудрі вершителі жертвопринесень з рясною дакшиною. Сплю я чи ж не сплю, у свідомості чи втратив її? Чи ж не з'їхав я з глузду вже, чи не скаламутився розум мій?».

З різних сторін обмірковував подію цар Юдхіштхіра, в сум'ятті почуттів і думок охоплений горем. І потім, давши волю сильному гніву, цар Юдхіштхіра, син Дхарми, почав гудити богів і самого Дхарму. Змучений різким смородом, сказав він посланцеві богів: «Рушай же, гідний, до тих, чий ти посланець, а я не піду туди. Передай, що я залишаюся, бо в моїй присутності братам моїм, о посланцю, легшає». Після таких слів мудрого сина Панду, посланець кинувся туди, де перебуває цар богів Шатакрату і повідав йому про намір Царя дхарми — все, як було сказано сином Дхарми, о володарю людей!

Так вістить розділ другий в Сваргароханапарві великої Магабгарати.

Розділ 3

Вайшампаяна вів далі:

Коли залишився там Партха — Цар дхарми Юдхіштхіра, негайно з'явилися туди, о кауравьє, боги на чолі із Шакрою. Сам Дхарма, в плоті, з'явився туди, де перебував цар куру Юдхіштхіра, щоб побачити царя. Коли прибули туди сяючи тілами боги, благі в діяннях і по своєму народженню, розсіялася пітьма, о царю, зникли з виду грішники, мучені там, і ріка Вайтарані разом з куташалмалі. Не стало видно мідних посудин з киплячою олією і розпечених страшних кам'яних брил, не було й роздертих тіл, що раніше усюди поставали погляду царя каунтейї. І тут, о бгарато, повіяв од богів безмірно прохолодний, ласкавий вітер, що несе благо дотиком і виливає чистий запах. Марути разом із Шакрою, Васу і Ашвіни разом із садхьями, рудри, адітьї та інші небожителі, сіддхи й найвищі ріши — усі з'явилися туди, де перебував полум'яний цар Юдхіштхіра, син Дхарми.

Тоді Шакра, володар богів, найвищою Шрі осінений, сказав на втіху Юдхіштхірі такі слова: «О Юдхіштхіро міцнорукий, задоволені тобою боги. Іди ж, іди сюди! Зробивши таке, володарю, досяг ти

досконалості. Тепер твої, о царю, світи нетлінні. Не варто тобі гніватися! Вислухай ці мої слова: всім царям, о сину мій, слід неодмінно побачити Нараку. Існує два види нагромаджень — благі й неблагі діяння, о муже-туре. Той, хто колись пожинає плоди власних благодіянь, попадає потім у пекло, а той, кому призначено спершу спробувати перебування у Нараці, йде потім на небеса. Той, у кого за спиною переважно злодіяння, колись насолоджується небом. Тому мною, о царю, в ім'я твого ж блага, був призначений тобі такий шлях. Ти обдурив Дрону вивертом щодо його сина, і саме через цей виверт, о царю, була тобі показана Нарака. Також як ти, через зроблений ними обман, в Нараці опинилися і Арджуна Партха, і Бгіма, і двоє близнюків Сахадева і Накула, і Драупаді Крішна. Йди, о чоловіче-тигре, вільні вони від гріха. Дивися, о муже-туре, — всі ті царі, твої споборники, що впали за тебе в бою, досягли небес. І Карна, про кого ти засмучуєшся, цей великий лучник, кращий з усіх, хто володіє зброєю, досяг найвищого успіху. Дивися, о муже-туре, міцнорукий володарю, — той тигр серед чоловіків, син Адітьї-Сонця, перебуває на належному йому місці, тому відкинь сум. Дивися — і брати твої, та інші царі, що були тобі споборниками, — кожний знайшов належне йому місце. Хай покине страждання твою душу! Переживши горе раніше, о кауравo, залишайся відтепер разом зі мною, відкинувши сум і гараздуючи.

О пандаво міцнорукий! Знайди ж плід благих діянь, особисто зроблених тобою завдяки подвижництву, а також плід дарувань. Відтепер хай будуть служити тобі, благословенному, на небесах боги, гандхарви й чудові апсари, у незапорошений одяг одягнені. Знайди ж, о міцнорукий, світи, завойовані Раджасуєю, вирощені Ашвамедхою, і подвижництва плід великий. Світи твої, у яких будеш ти гараздувати, о Партхо Юдхіштхіро, вищі, ніж в інших царів, подібні вони світам Харішчандри. Будеш ти гараздувати там, де перебувають царственні ріші Мандхатрі, цар Бхагіратха і Бгарата, син Духшанті. Ось, о Партхо, священна ріка богів — Ґанга небес, очисниця трьох світів. Зробивши омивання в ній, ти проїдеш далі, о Індро царів! Коли ти зробиш тут омивання, твоє людське єство зникне і будеш ти врятований од суму, позбавлений тривоги й від ворожнечі вільний!».

Поки Індра богів так казав Індрі к ауравів Юдхіштхірі, Дхарма, який постав навіч у плоті, сказав своєму синові: «О царю велемудрий! Я задоволений тобою, сину мій, твоєю відданістю мені, правдивістю, милосердям і смиренністю. То було третє з випробувань, якому піддав я тебе, о царю! Не існує способів, якими можна було б змусити тебе, о Партхо, відступити від твоєї сутності. Колись я випробував тебе у Двайтавані, зникнувши разом з дощечками для добування вогню, і ти витримав те випробування. Коли впали брати твої рідні й Драупаді, о бгарато, в подобі собаки я знову випробував тебе, сину мій! А це третє твоє випробування, коли ти побажав залишитися у пеклі заради своїх братів. Ти чистий, о великий долею, гараздуй же, від гріхів вільний. Брати твої, о Партхо, володарю народів, не в Нараці перебувають — то було марево, влаштоване Махендрою, царем богів. Неодмінно, о сину мій, усім царям слід побачити Нараку, тому бо й ти на коротку мить опинився в такому жорстокому лиху. Ні Савьясачин, ні Бгіма, ні близнюки, бики серед чоловіків, ні Карна, правдоустий герой, надовго Нараки не заслуговують, о царю! І Крішна, царська дочка, не заслужила Нараки, о Юдхіштхіро! Подивися — це Ґанга, поточна через три світи. Іди ж, іди, о кращий з бгаратів!».

Коли сказав так Дхарма твоєму прадідові, царственому мудрецеві, той відправився в дорогу разом з ним і тими, хто був поруч із Тридцятьма богами. Поринувши у священну ріку богів — Ґангу-очисницю, оспівану ріші, цар покинув своє людське тіло. Потім Цар дхарми Юдхіштхіра, отримавши тіло небесне, тільки-но поринувши в ті води, позбувся від ворожнечі й відринув страждання. І тоді мудрий цар куру Юдхіштхіра, уславлений великими ріші, рушив у путь, разом із Дхармою, оточений богами.

Так вістить розділ третій в Сваргароханапарві великої Магабгарати.

Розділ 4

Вайшампаяна провадив:

І ось цар Юдхіштхіра, вшанований богами, ріші й сонмами марутів, направився туди, де перебували ті тури-куру. Побачив він там Говінду, який прийняв брахманічний вигляд, той самий, у якому його бачили раніше, і нині упізнали б через подібність. Від тіла його виходило сяйво, а поруч перебувала небесна зброя, яка прийняла людський вигляд, на чолі з чакрою, грізною і чарівною. Сидів поруч із Крішною герой Пхалгуна, яскравий блиском. В іншому місці побачив нащадок Куру кращого серед тих, хто володіє зброєю, — Карну, поруч із дванадцятьма адітьями. Ще в одному місці побачив він могутнього Бгімасену, оточеного сонмами марутів, у тому ж самому, як вони, вигляді. Побачив нащадок Куру Сахадеву і Накулу, які сяють своїм власним запалом, у місці, належному Ашвінам. Побачив він також Панчалі Драупаді в гірлянді з лілей і лотосів, осяйну, немов сонце. Перебувала вона на небі, з'явившись туди у тілесному вигляді. І негайно про неї побажав запитати цар Юдхіштхіра, і тоді володар Індра, цар богів, повідав йому: «Заради тебе, о Юдхіштхіро, з'явилася на землю у вигляді людському — Драупаді, не з лона породжена Шрі, світом улюблена, запашна. Ви служили їй, породженій в родині Друпади, була вона призначена, Володарем списа Шивою, вам для радощів. Ці п'ять вогнеподібних гандхарвів, великих долею, безмірних запалом, о царю, — ваші сини від Драупаді. Дивися — ген мудрець Дхрітараштра, цар гандхарвів. Знай — це старший брат твого батька. А он твій старший брат Каунтейя, сяйвом подібний вогню-очиснику. Син Сурьї, він відомий як старший,

найпрекрасніший з синів Радхи. Дивися, о муже-туре, рухається він разом з Адітьєю. Бачиш, о Індро царів, — серед безлічі садхьїв, богів, васу і марутів перебувають великі колісничні вої — врішнійці й андхаки, а також велесилі герої-бходжі на чолі із Сатьякі. Дивися: поруч із Сомою — нескоримий великий лучник Абгіманью, син Субхадри, сяйвом рівний Творцеві ночі. Онде Панду, великий лучник, що поєднався зі своїми дружинами Кунті й Мадрі. Батько твій завжди йде поруч зі мною на небесній своїй колісниці. Подивися: разом з богами васу перебуває цар Бгішма, син Шантану. Знай, що поруч із Бріхаспаті — наставник Дрона. Ці й інші володарі землі та твої вої, о Пандаво, перебувають поруч із гандхарвами, якшами і праведниками. А інші, кращі з людей, відринувши своє тіло, встали на шлях гухьяків: завоювали вони небо благими словами, думками, справами.

Так вістить розділ четвертий в Сваргароханапарві великої Магабгарати.

Розділ 5

Джанамеджайя запитав:

Бгішма і Дрона, великі духом, цар Дхрітараштра, Вірата, Друпада, а також Шанкха і Уттара, Дхріштакету, Джайятсена, і цар Сатьяджит, сини Дурьйодхани і Шакуні Саубала, сини Карни відважні, цар Джайядратха, Гхатоткача та інші вої, інші царі, що не були тут перераховані, й ті, що були оспівані раніше, — скільки часу перебувають вони, сяйливі тілом на небесах? Розкажи мені про це! Чи вічне їхнє перебування там, о кращий з двічінароджених? На який шлях ступили ці чоловіки-бики, вичерпавши свої карми? Я бажаю почути розказане тобою, про це, о двічінароджений!

Сута [1] сказав:

Коли так було сказано ріши-брахманові Вайшампаяні царем Джанамеджайєю, той з дозволу Вьяси, великого духом, повів свою розповідь.

Вайшампаяна мовив:

Почуй, о царю, туре-бгарато, володарю людей, цю таємницю богів — яку слід пройти кожному по вичерпанні земних діянь, як повідав про те, сповнений запалу, полум'яний Вьяса, наділений божественним оком. Древній пустельник, син Парашари, вершитель великих обітниць, всевідаючий, чий розум глибокий, знає шлях, який приготовлено кожному за його діяння. З богами Васу з'єднався полум'яний, світоносний Бгішма. Налічується вісім васу, о туре-бгарато! Із Бріхаспаті, кращим з ангірасів, з'єднався Дрона, а Крітаварман, син Хрідіки, влився в сонмище марутів. Прадьюмна з'єднався із Санаткумарою, від якого і походив. Дхрітараштра ж отримав важкодоступні світи Володаря багатств Кубери, і разом із Дхрітараштрою — славна Гандхарі. Панду разом зі своїми дружинами, Мадрі й Кунті, відправився в оселю Махендри. Обоє царів, Вірата та Друпада, цар Дхріштакету, Нішатха, Акрура й Самба, Бхану, Кампа й Відуратха, Бхурішравас, Шайла та Бхурі, володар землі, Уграсена, Канса й Васудева відважний, Уттара, о муже-туре, разом із братом Шанкхою — усі ці кращі з чоловіків з'єдналися з вішведевами.

Полум'яний, сповнений запалу син Соми на ім'я Варчас був на землі Абгіманью, сином Пхалгуни Арджуни, чоловіка-лева. І той великий колісничний воїн, вірний дхармі, що боровся згідно з обов'язком кшатрія, як жоден інший муж, з'єднався із Сомою по вичерпанні карми. Карна, о муже-туре, з'єднався з батьком своїм — богом Сонця, Шакуні кинувся до Двапари,[2] а Дхріштадьюмна — до вогню-очисника. Всі сини Дхрітараштри, ятудхани шаленої сили, величні, могутні духом, очистившись зброєю, відправилися на небеса, а Кшаттрі Відура і Юдхіштхіра з'єдналися із Дхармою. Бог Бхагаван Ананта, що, за велінням Прабатька Брахми, силою Йоги підтримував землю, пішов у Расаталу.[3] Шістнадцять тисяч дружин було в оточенні у Васудеви Крішни. Згодом, о Джанамеджайє, поринули вони у води Сарасваті й, перетворившись на апсар, наблизилися до Васудеви. Гхатоткача й інші герої, всі ті великі колісничні вої, що впали у великій битві, розділили долю богів і якшів. Прославлені ракшаси, споборники Дурьйодхани, поступово, о царю, досягли всіх тих світів, які не знають собі рівних. Чоловіки-бики, вони досягли житла Махендри, світів Кубери премудрого, а також Варуни. Цим тобі докладно розказана, о бгарато, великий сяйвом, вся повністю історія куру та пандавів.

Сута сказав:

Вислухавши це від кращого з двічінароджених, у проміжках між відправленням жертовного обряду, цар Джанамеджайя сповнився небувалого здивування. Тим часом, жерці його завершили обряд, і був задоволений Астіка врятуванням зміїв. Потім цар догодив усім двічінародженим дакшиною, й ті, прийнявши від нього шану, вийшли туди, звідки прийшли. А цар Джанамеджайя, відпустивши тих брахманів, повернувся з Такшашили в Місто слона. Цим тобі розказано все, оспіване Вайшампаяною, як воно було повідано ним з дозволу Вьяси на зміїній саттрі цареві Джанамеджайї. Пустельник Крішна Вьяса правдоустий, склав це благе, очисне, найвище оповідання, назване ітіхаса,[4] о брахмане! Він — всевідаючий знавець звичаю, наділений знанням дхарми праведник, самоприборканий у своїх почуттях, святий, подвижництвом упокоривши душу, у всевладді над собою перебуваючи, Санкхью і Йогу пізнавши, осягнувши знань розмаїтість, прозріваючи все божественним оком, славу про дух великих пандавів у світі поширює, так само як і про інших кшатріїв, багатих запалом і міццю.

Мудрий той, хто постійно, в день зміни місяця буде читати вголос це оповідання. Він очиститься від гріхів, завоює небо, прийде до єднання із брахмо. Той, хто буде читати вголос брахманам під час шраддхи, принаймні по одній паді (*чверть вірша*), тим самим надасть предкам своїм, безкінечні підношення їжі та питва. Хто протягом дня зробить гріховний учинок почуттями або ж подумки, той, читаючи вголос «Магабгарату», згодом, при заході, позбудеться гріха. А щодо дхарми, артхи, ками й мокши, о туре-бгарато, якщо це є тут, то є ще де-небудь, а якщо цього немає тут, то й ніде немає. Зветься ця ітіхаса «Джайя» (*«Перемога»*), і той, хто бажає досягти успіху — і цар, і царські сини, і дружина царя, яка виношує плід, — повинні слухати її читання. Той, хто бажає досягти неба, знайде небеса, хто бажає перемогти — отримає перемогу, а хто виношує плід, отримає сина або ж дочку, але з безліччю співспадкоємців (*майбутніх синів*). Крішна Двайпаяна могутній, бажаючи виконати свою дхарму, за три роки створив майбутню збірку цієї «Бгарати». Нарада повідав її богам, Асіта Девала — пітарам, Шука — якшам і ракшасам, а Вайшампаяна — смертним. Та людина, яка повідає цю благу, сповнену великого змісту, порівняну з Ведами ітіхасу трьом варнам і, у першу чергу брахманам, очистившись од гріхів і отримавши в цьому світі славу, досягне найвищої досконалості, о Шаунако, — немає тут сумніву! Хто, сповнений віри, хоча б паду осягне із благого пізнання «Бгарати», той очиститься від усіх гріхів без залишку.

Владика Вьяса, великий ріші, створивши колись цю самхіту, навчив, о володарю, свого сина Шуку таким чотирьом віршам: «Тисячі матерів і батьків, сотні синів і їхніх дружин приходять сюди, перетерплюючи муки в колах сансари, й інші теж прийдуть. Є тисячі причин для радости й сотні — для страху. Щодня вони приготовлені тому, кого долає мара, але не пандиту». Здійнявши догори руки, голосно волаю я про це, але ніхто мене не чує. Від дхарми виходять і артха, і кама, так чому ж її не дотримуються?! Ні з любови, ні зі страху, ні з жадібності, навіть в ім'я життя хай не буде відкинута дхарма! Дхарма вічна, тоді як і щастя, і горе минущі. Душа вічна! Минущі лише умови її буття.

Той, хто, вставши вранці, буде читати вголос цю «Бгарату» як гімн Савітрі, отримавши плід, який належить за читання «Бгарати», осягне Вище брахмо. Як Океан-володаря, як хребет Хімаван називають джерелами скарбів, так називають і «Бгарату». Хто в стані глибокого самозосередження буде читати вголос оповідання «Магабгарати», той прийде до найвищої досконалості — немає в мене сумніву. Для чого кропити себе водами Пушкари тому, хто осягає при читанні «Бгарату» незрівнянну, милостиву і пречисту, яка уносить гріхи, благодатну, що з вуст Двайпаяни зійшла.

Так вістить розділ п'ятий в Сваргароханапарві великої Магабгарати.

КІНЕЦЬ СВАРГАРОХАНАПАРВИ, АБО КНИГИ ПРО СХОДЖЕННЯ НА НЕБЕСА

КОМЕНТАРІ СВАГРАРОХАНАПАРВИ

[1] *Тут, певно, мається на увазі сута Уграшравас, який розповідає «Магабгарату» цареві Ломахаршані.* *(вгору)*

[2] *Двапара — уособлення гральної кістки і лише наполовину вдалого кидка костей; Шакуні асоціюється із Двапарою, мабуть через його роль у грі, яка привела пандавів до вигнання.* *(вгору)*

[3] *Расатала — підземний світ зміїв-нагів.* *(вгору)*

[4] *Ітихаса — «так було», «минуле», самовизначення «Магабгарати», що свідчить про вірогідність описуваних у ній подій героїчної старовини.* *(вгору)*

КІНЕЦЬ КНИГИ ВІСІМНАДЦЯТОЇ

КІНЕЦЬ «МАГАБГАРАТИ»